

PROGRAMMA

handvaardigheid

I N L E I D I N G

Voor u ligt een pakketje handvaardigheidstechnieken voor de groepen 1 t/m 8 van de Basisschool.

Zij zijn ontwikkeld tijdens de 2e project-periode van basisschool "De Hunnehoek" te Zevenaar, onder begeleiding van Renée Stein "S.A.D. Oost-Gelderland" (1982-1984).

Om u een beeld te geven hoe deze basisschool tot zijn eindprodukten is gekomen, vinden wij het van belang dat u iets weet van de uitgangspunten en schoolorganisatie van "De Hunnehoek" in die periode.

UITGANGSPUNTEN:

Het team en de ouders kozen als algemeen uitgangspunt het volgende:

Wij streven een basisschool na, die zich ontwikkelt tot een gemeenschap, waarin kinderen van 4-12 jaar in emotioneel, sociaal, intellectueel en cultureel opzicht zich zoveel mogelijk kunnen ontwikkelen naar eigen capaciteiten, onder begeleiding van het team.

Uiteraard ligt de verantwoordelijkheid hiervoor niet bij de leerkrachten alleen, maar worden de ouders, als eerstverantwoordlijken voor de opvoeding, hierbij betrokken.

Tevens houdt de school hierbij rekening met maatschappelijke ontwikkelingen.

Deze zeer algemene doelstelling is tot stand gekomen met behulp van door ons geformuleerde stellingen.

Deze stellingen geven richting aan de ontwikkeling van onze school en aan ons handelen.

Ze betreffen:

- kindbeeld
- schoolbeeld
- relatie onderwijs en ontwikkeling van kinderen
- organisatie

Bovenstaand uitgangspunt heeft als konsekwentie dat:

- de leerstof zoveel mogelijk afgestemd dient te worden op het kind;
- toch vinden wij (bestuur, ouders en leerkrachten) dat er een minimumpakket vaardigheden moet worden aangeboden, opdat maatschappelijke deelname gegarandeerd kan worden;
- groepswork en individueel work elkaar afwisselen;
- wereldoriënterend onderwijs en muzische vorming een belangrijke plaats moeten innemen;
- interne en externe rapportage op elkaar afgestemd moeten worden.

ORGANISATIE:

De school.

In de ontwikkeling van kinderen van 4 tot 12 jaar onderscheiden wij 3 fasen. Hiermee corresponderen 3 fasen in ons onderwijs.

De fasen en de overgang tussen de fasen zijn wel te onderscheiden, maar niet te scheiden. De grenzen moeten flexibel gehanteerd worden.

± 4 jarigen	± 5 tot 7/8 jarigen	7/8 tot 11/12 jarigen
inleefgroep	onderbouw	bovenbouw

a. De inleefgroep.

Door middel van deze groep willen wij het kind volop de tijd en de gelegenheid geven de stap te zetten van thuis/peuterspeelzaal naar basisschool-situatie.

Per kind zal de duur van deze inleefsituatie kunnen verschillen.

De stippellijn tussen inleefgroep en onderbouw wil dit tot uitdrukking brengen.

b. Onderbouw.

Tijdens deze periode zal het accent voornamelijk liggen op het explorerend, zelf handelend en spelend leren.

Daar waar de kinderen geconfronteerd worden met basiskennis en vaardigheden zal dat voornamelijk de voorbereidende- en aanvankelijke stadia betreffen.

We denken hierbij bijvoorbeeld aan:

- omgaan met hoeveelheden
- motorische ontwikkeling
- omgaan met taal en lezen. etc.

c. Bovenbouw.

Aangenomen mag worden dat de onderwijsleersituaties in deze periode in toenemende mate een verbaal karakter krijgen. Dit sluit explorerend en zelf handelend leren uiteraard niet helemaal uit.

Ook zal het accent in toenemende mate op inzicht- en kennisverwerving komen te liggen.

ORGANISATIE VAN DE WERKZAAMHEDEN.

We gaan bij de organisatie van de werkzaamheden uit van het volgende dagschema:

Schooljaren		1	2	3	4	5	6	7	8	
	s									
	o									
Thuisgroep	c									
	i									
	a									
	l									
Hergroepering	e									ochtend
van										
leerlingen	v									
	a									
	a									
	r									
	d									
	i									
	g									
	h									
	e									
	d									
Thuisgroep	e									
	n									

We starten de dag in de zogenaamde "thuisgroep".

Hieronder verstaan wij leeftijdsgroepen, die een vaste leerkracht hebben en een eigen lokaal. Wij vinden namelijk dat kinderen zich thuis moeten kunnen voelen in een bepaalde groep, het idee moeten hebben dat ze bij iemand horen en zich dardoor durven te uiten.

Derhalve begint de dag met een kringgesprek in de thuisgroep.

Naast deze thuisgroepen bestaat er tijdens de ochtenduren nog een andere groeperingsvorm. Met betrekking tot de basiskennis en vaardigheden kunnen de leerlingen ingedeeld worden naar vorderingen of naar interesse.

Dit kan thuisgroep klasedoorbrekend zijn.

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr. 1. Papier en karton	Experimenten met versch. pap. soorten		Altijd pap. met afgescheurde randen aanbieden - krantenpapier - tijdschriften - zijdevloei - vouwbladen - plaksel/kwast e.d.	- scheurtechniek aanleren (2 wijsvingers-2 duimen)	- vrij	leergang scheuren
2.	scheuren van repen en laten opplakken	- vrij beeldend	- div. papiermaten - plaksel - kwastje	- evt. eerts een lijn laten scheuren	- vrij beeldend boom in herfst enz.	leergang scheuren
3.	knippen - snippen		- schaar - papier - plaksel	- vasthouden (evt. plakker) - keuze links/rechts	- vrij	- leergang knippen
4.	vouwen	- rechte vouw	- vouwblaadjes - kleurpotl. (stift) - draad-nietjes - plaatje-sticken	- begin schooljaar - vouwvoorbeeld op tafel	- rechte vouw	leergang vouwen
5.	scheuren rondjes		- plaksel - kwast - papier	- rondje aanleren	- vrij beeldend	leergang scheuren
6.	knippen tot de streep		- schaar - papier - plaksel	- met schaar kun je sturen recht door hoek om enz.	- rokjes voor de pop - bloemvorm	leergang knippen -aanwezig in Bolleboos

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
7.	vouwen	rechte kruis	grote/kleine vouwblaadjes plakcirkels plaksel/kwast vouwreeks	vouwreeks op tafel kijken naar het voorbeeld	Bootje	leergang vouwen
8.	scheuren	repen en rond- jes	kwast plaksel papier	Controleer of ll nog weten wat rondjes/streepjes zijn	vrij opdracht beeldend	leergang scheuren
9.	knippen	reepjes	papier plaksel schaar	begrip reepjes bekend	vrij beeldend	leergang knippen
10.	vouwen	schuine vouw	vouwblaadjes plaksel/potl. papier-schaar	vouwreeks	frites zakje	leergang vouwen
11.	vouwen	schuine kruis	vouwblaadjes vouwreeks plaksel/kwast papier/stift	vouwreeks	klapper	leergang vouwen
12.	knippen	kunnen knippen op een ronde lijn	schaar/papier kwast/plaksel blad met cir- kels	goed "sturen" met je schaar	vrij beeldend	leergang knippen
13.	knippen	rondjes en reep- jes	schaar/papier plaksel schaar	als hulp mogen ze zelf rondjes/reep- jes tekenen	beeldend	leergang knippen

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
14.	scheuren	versch. vormen tot afbeelding	plaksel kwast papier/versch. soorten	uitgaan van dat wat al eens gedaan is. zedoen wat de leerkracht ook allemaal scheurt Wat scheuren de 11? Begrijpen ze de opdracht?		leergang scheuren
15.	knippen	verschillende vormen	blad met vormen papier-schaar-plaksel-kleur-potloden-wasco	leerkracht bespreekt met kinderen blad met verschillende vormen	- vrij - beeldend	leergang knippen
16.	vouwen	rechte en schuine kruis	vouwreeks-vouwblaadjes-plaksel-schaar-stift-papier (div.)	eerst nog eens beiden vouwen herhalen	kerstster	leergang vouwen
17.	vouwen	16 vierkantjes	vouwblaadjes vouwreeks plaksel-kwast-schaar-papier	wanneer 16 vierk. tot stand gekomen zijn-tellen en aanwijzen	boot poppenkast	leergang vouwen
18.	scheuren	afb. uit een stuk	inpakpapier-plaksel/kwast/papier	scheur een het mag niet stuk	huis-boom-pop enz.	leergang scheuren
19.	knippen	uitknippen van: plaatjes uit illustraties	illustraties plaksel/papier schaar	n.a.v. een bep. thema knippen	vb. herfst sneeuw etc.	leergang knippen

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
20.	vouwen	vierkantjes + schuine kruis	vouwblaadjes vouwreeks stokjes/split- pennen/plakband	zie inleidend ge- deelte leergang	molentje schilderij	leergang vouwen
21.	knippen	uitknippen van verschillende afbeeldingen	schaar/plaksel/ kwast/tijdschr. papier.	exakte vorm, om- trek van de af- beelding uitknip- pen. 't liefst grote vormen	kan thema gebonden zijn	leergang knippen
22.	scheuren	versch. afb. maken met ver- sch. pap. soort- en	versch. soorten pap.-plaksel- kwast		thema paddestoelen bootjes vissen	leergang scheuren
23.	knippen	symmetrisch knippen n.a.v. een opdracht	verschillende pap. soorten plaksel/lijm- kwast/ schaar	uitgaan van een dubbelgevouwen blad	vlinder mens insect	
24.	knippen	geometrische vormen knippen 2,3 of 4 zijdig figuren	verschillende pap. soorten lijm/schaar/ kwast	vouw in blad	rechthoek halve rech- hoek gelijkzijdige driehoek	
25.	knippen	dikkere materi- alen	vouwkarton e.d. schaar	wijs op de ver- schillen in papier	gedetail- leerde op- dracht	
26.	knippen	expressief kun- nen omgaan met papier	versch. pap. soorten/plaksel/ schaar	pap. kan gedeelte ook 2-3 di- mensionaal worden gebruikt	N.a.v. ge- beurtenissen	leergang knippen
27.	vouwen	dubbele vier- kant				leergang vouwen
28.	vouwen	dubbele driehoek				leergang vouwen
29.	vouwen	komen vanuit het vlak naar 3- dimensionaal				leergang vouwen

ap. 3.

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
30.	vouwen	hierfiguren naar vrij keus				leergang vrouwen
31.	scheuren	naar opdracht	versch. pap. soorten	eerst onderdelen rangschikken dan pas opplakken	tafereeltje	Vial 1 blz. 7,13,19
32.	knippen/plakken	naar opdracht	versch. pap. soorten naar opdracht	zie boven	tafereeltje	informatiepun- 259 blz. 40 Vial 1 blz. 27,33
33.	geometrische vorm veranderen d.m.v. knippen en omklappen	driehoek	vouwbladen schaar plaksel	willekeurige vormen vanaf de rand uitknippen en omklappen, tusschen elke vorm een spatie-geen vormen uit de hoeken knippen		Vial 1 blz. 45 Vial 2 blz. 43
34.	knippen	symmetrisch knippen/gebruik de omklapmethode	vouwbladen schaar/plaksel	de halve vorm wordt uit de vouw van het pap. geknipt	eenvoudige symmetrische figuren vaas, vlinder, vrucht	
35.	scheuren	naar opdracht	versch. pap. soorten/plaksel kwast	aandacht voor details (kleine) en beweging	tafereeltje	Vial 1 blz. 7,13
36.	knippen		versch. papier soorten gelijk-tijdig	id.	tafereeltje	Vial 2 blz. 15,27,41
37.	scheuren en overlappen		zijdevloei	verschillende kleuren over elkaar schuiven en schikken/zo tot een voorstelling komen	non-figuratief	Vial 2 blz. 51

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr. 5.	38. vouwen en plakken		willekeurig voor geknipte vormen van zijdevloei of vliegerpapier (repen, vierkant rechthoeken)	door de vouw de vorm en kleur veranderen	mon-figuratief	informatiepunt 259 blz. 41
	39. knippen	zig-zag vouwen	verschillende soorten en kleuren pap.	reeks knippen		
	40. analytisch knippen	verschillende soorten en kleuren pap.	papier/schaar/glutofin/technicol	niet te veel lijm gebruiken	waar beweging in voorkomt sport (voetbal, schaatsen)	Vial 3 blz. 61
	41. werken met voorgesneden repen (eng karton)	lengte, kleur, en breedte van de repen	lijm/schaar/wasknijpers.	niet kreukten lijm eerst laten drogen/goed gebruik van de lijm	raamhanger masker poes	Vial 3 blz. 49 61
	42. analytisch scheuren	zie stap 40				Vial 3 blz. 5
gr. 6	43. werken met golfkarton (relief)		golfkarton scharen sterke lijm	laat de ribbels meespreken in het geheel	masker tafereeltje	Vial 3 blz. 29
	44. ruimtelijke vormen maken met papier		stevig papier ± 90 gr.	repen knippen en rond of hoekig buigen	relief	informatiepunt 259 blz. 42 Vial 3 blz. 23
	45. symmetrisch knippen	meerdere vormen en of één vorm knippen	verschillende papiersoorten	werken vanuit de kantlijn-hoek-punten moet in tact blijven halve vorm moet geknipt worden	totempaal spar varen	Vial 3 blz. 11 17,33
	46. analytisch scheuren	ind.- en groep werk beperken tot 2 kleuren	vloeipapier krantenpapier lijm ritspapier	papier moet aangeboden worden met gescheurde kranten	winterland-schap/sport-evenement	Vial 4 blz. 15

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
47.	werken met voorgesneden engels karton		repen scharen (lijm)	inknippen en in elkaar schuiven	relief vissen	informatiepunt 259 blz.43
48.	analytisch knippen	zie stap 46				Vial 4 blz.25
49.	snijden (in eng. karton)	in combinaties met papier	papier eng. karton messen zinkplaten ijzeren lineaal	altijd vanuit een hoek beginnen om te ver doorsnijden te voorkomen	vlechtmaten (ook diagonaal) sierrelief: snijden en omklappen van symmetrische strakke vormen	Knutselboek Karton blz. 108-109, 158
50.	ruimtelijke vormen met papier		stevig papier lijm	ga uit v.o.e. cilindervorm, dikke dunnen-, hoge-, lage cilindrische groeperen en aan elkaar vast laten plakken	vogel	Vial 4 blz.61
51.	ruimtelijke vormen met papier	vouwen/ritsen en dan gaan bouwen	stevig tekenpapier	geprofileerde repen	toren	Vial 4 blz.39 49
52.	werken met golfkarton. (relief van stroken)	breedte lengte kleur	repen golfkarton sterke lijm scharen ondergrond	rolletjes ervan laten plakken repen rond laten leggen. Op de kant plakken	vaar-, voer-, vliegtuigen mon-figuratief	Vial 4 blz.27
53.	vouwen met metrische figuren van doorzicht pap.	in materiaal in grootte in vorm	zijdevloei vliegerpapier cellofaanpap.	geef voorgedrupte vormen. niet te klein	non-figuratief compositie	
54.	snijden en vouwen	ritsen (toevoegen) div. pap. soorten erbij	karton messen ijzeren lineaal zinkplaten papier	ritsen: half doorsnijden uitelkaar vouwen	beuwsels groepsresultaat van stat of dorp	Vial 4 blz.5 39

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 7	55 collage scheuren		tijdschriften kranten ritspap.		vuurwerk feest circus	
	56 snijden en bouwen met eng. karton		karton messen ijzeren lineaal zinkplaten papier	fund. plakranden laten aanbrengen later uitslag maken	huizen ruimtelijk bouwspel	Vial 5 blz. 21 49
	57 id. met gepro- fileerde repen					Vial 5 blz. 41
	58 analytisch knippen		versch. pap. soorten scharen lijm		haven camping bergland- schap	Vial 5 blz. 46 55
	59 ruimtelijk wer- ken met golf- kanten		zie stap 52			Vial 5 blz. 57 Vial 6 blz. 59
	60 ruimtelijk werken met repen	in breedte in pap. dikte ind. of groeps- werk	repen van ver- sch. pap. soor- ten	repen "koud" lijmen kan ook gekruld worden, ook gebogen lijn- en zonder lineaal stukken uitsnijd- en en weghalen, gedeeltes insnij- den en opzetten	repen reliëf bloemen comp. aquarium	
gr. 8	61 snijden en pellen met pelkarton		messen/pelkar- ton/linealen/ potloden		dambord wasier vlinders vissen bloemen	Vial 5 blz. 31 Vial 6 blz. 39
	62 symmetrisch knippen	folk. motieven silhouetten matjes knippen	verschillende soorten pap. borduurshaar- tjes		raamversiering boekenlegger topenpaal meiboom	Vial 5 blz. 9 Vial 6 blz. 7
	63 ruimtelijk geometrisch fig.	kube/piramide/ de cilinder- trap	tekenpap.	eerst uitslag maken denk om plakranden	woonvormen	Vial 6 blz. 9 Vial 5 blz. 49

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
64	werken met goud/zilver- karton (affiche)	in combinatie met folie, glitter	messen scharen potloden ondergrond	aandacht voor compositie	affiche voor bijv. sport- dag/musical	informatiepun 259 blz. 47 Vial 6 blz. 55
65	teepassen v/d verschillende scheur- en kniptechnieken		div. pap. soorten vliegerpap. touw	let op precisie werk i.v.m. balans	vlieger	Vial 6 blz. 19 Knuttselboek karton blz. 142, 158
66	snijden en bouwen (bouwkarton) geprofileerde repem		duunne latjes bouwkarton ondergrond messen linealen potloden tekenpap./lijm	"koud" lijmen	relief groepswork doolhof	Vial 6 blz. 35

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 1 toevallig materiaal en natuurproduk- ten	experimenten =materiaal sor- teren op vorm, kleur of funk- tie =materiaal gebruikt als konstruktie materiaal plakken		doosjes closetrollen kurken, doppen	zoek dingen waar je iets in kunt doen. zoek dingen op die kunnen rollen		Vial 1 blz. 11
			lijm schorten kranten	kranten op tafel schorten weinig lijm ge- bruiken niet teveel materiaal aan- bieden		Vial 2 blz. 33.43 Vial 4 blz. 45
	ENKELVoudige opdracht		idem	idem	beest huis boot auto	Knutselboek Wegwerpmat. blz. 82-83
	werken met natuurprodukten		zaden granen lijm schorten zaden	eerst een vlakke lijmen dan opplak- ken	mozaiek of vrij	Vial 3 blz. 21
	Omplakken					
	ruimteliijk werken met toevallig mat- eriaal		doosje, dopjes, eierdozen, clo- setrollen enz. lijm kranten	per groep ge- varieerd materi- aal klaarleggen zuinig lijmen en even vasthouden	vrij of ge- bonden	Vial 3 blz. 37
gr 2	RUIMTELIIJK werken		*doosjes, closet- rollen, doppen, margarinebakjes, enz. lijm plakband scharen prikpen en lap	per groep aantal materialen uit- delen	huis beest voer-of vaar- tuig	

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
	Werken met natuurprodukten (platte vlak)		zaden bv. mais, eikels, kastanje beukenootjes. karton (ondergrond) lijm kranten	kranten op tafel lijm op de ondergrond kan ook als groepswork	mozaïk of tekening	informatiepunt 259 blz. 29
	Rijzen van toe- vallig materi- aal; groeps- werk		toevallig mat- eriaal (zie boven)	Kinderen uit- leggen wat groepswork is	huis (dorp, stad) boot of eigen onderwerp	Vial 3 voorwoord groepswork.
	ruimteliijk werken met één soort materiaal		bv. closetrol- len of lucifer- dozen. lijm scharen plakband	verschillende bevestigings- mogelijkheden laten zien	bouwwerk	Knutselboek wegwerpmat. blz. 125, 79 104 en 63
Gr 3	handpop of stok pop. (van beker, plas- tie fles op stok		kokers plastic flessen stokken lijm lapjes kurken kralen knoopjes scharen	lapjes gebruiken als aankleding het hoofd moet op de wijsvinger passen	pop voor de poppenkast	Vial 1 blz. 47 Vial 3 blz. 53
	ruimteliijk werken met toe- vallig materiaal groepswork		zie blad 1*	ieder maakt een deel van het geheel of per groep een werk- stuk	dierentuin stad of dorp boerderij	Vial 1 blz. 11
	werken met natuurprodukten		eikels, beuke- nootjes, blade- ren. lijm karton kranten	lijm op de ondergrond	n.a.v. een verhaal bv. kabouter pim in het bos	Vial 2 blz. 13
	MA					

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
	masker van papier en zak of doos		zakken (sch) dozen kurken kralen scharen draden, lapjes lijm kwast + verf	materiaal moet o- ver het hoofd passen. neuzen en monden eerst aangeven van alle kanten versieren	eigen idee of monster heks indiaan dier	Vial 1 blz. 31
	relief van toe- vallig materiaal		kokers, bakjes, doosjes kartonnen onder- grond	eerst onderdelen rangschikken dan opplakken	abstrakt accent op vorm	✓ Knutselboek wegwerpmat. blz. 50
gr 4	ruimtelijk werken beweging		allerlei toe- vallig materi- aal punaises, draad scharen, lijm splitpennen	suggesties geven voor beweging	molen (wieken) auto (wielen)	Knutselboek wegwerpmat. blz. 146-147
	ruimtelijk wer- ken met toe- vallige mat- erialen in com- binatie met do- zen, stukken karton		grote dozen stukken karton lijm scharen verf, kwasten plakband	groot groepswerk samen een geheel maken. taakverdeling decor bouwen voor eigen spel	circus sprookje optocht	Knutselboek Wegwerpmat. blz. 26-27.
	werken met na- tuurprodukten halsneer dieren mozaiek		eikels, nootjes zaden granen (lijm) kastanjes lucifers prikpen	keuze maken uit gegeven voorbeel- den aanrijgzaden voor weken, gat event. voor prikken	dieren (ruimtelijk) mozaiek halsneer	Vial 3 blz. 15, 21 Knutselboek Wegwerpmat. blz. 8-9

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
	mezaiek van toevallig mate- riaal/in gips		scherfjes steentjes schroefjes moeren karton lijm sigarendoosje schoenendoos- deksel	in deksel laten leggen, dan plak- ken. bij gipswerk voor- stelling in de deksel leggen en dan het gips er over heen gieten	zonder gips- schilderij in gips tegel- mozaiek	informatiepur 259 blz. 32
	reliëf van onder- delen uit appa- raten		horloges wekkers boutjes, moer- en, pluggen, spijkers enz. ijzerdraad lijm	aandacht aan com- positie. bekijk het materiaal goed. eerst neerleggen dan plakken radio's bevatten giftige onder- delen	machine auto vaar,- vlieg- tuigen	Vial 5 blz. 45
	mobile		pitnet of ijzerdraad dik dun draad natuurproducten en allerlei toevallig materiaal	dik draad als basis denken aan het evenwicht bevestigingspunt in de gaten houden	mobile van vlinde bloemen vogels	Knutselboek Wegwerpmat. blz. 104 105

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 5	metaal	buigen van draad met hoekige en gebogen lijnen	koperdraad platbektang rondbektang	draad tussen de tang klemmen met de hand buigen	abstrakte v vorm	259 informatiepunt blz. 77
gr 6	metaal	metaal				
	metaal	ponswerk (figuren of voorstellingen en ponsen in blik)	plaat of cons. blik hamer drevel of spijkers en schroeven plank als ondergrond	worden er gaatjes in ruimtelijke vormen geslagen (blik) moet de vorm van binnen gesteund worden	lantaarn theelicht raamhanger sieraden	Knutselboek Metaal blz. 139, 143 Hobbyboek blz. 285
	metaal	uit folie zelf vormpjes knippen en plakken	folie			Hobbyboek blz. 285, 288
h.j.		solderen op een ondergrond met bijv. blikjes, schroeven, moeren	1 soldeerbout soldeertin soldeervet schuurpapier/ staalwol zinkplaten	raakpunten schuren aanbrengen van vet tin en bout tegelijk op raakpunt zetten soldeerbout na gebruik op stander zetten	abstrakt (non-figuratief)	Knutselboek Metaal blz. 13
		draad op vlakke ondergrond solderen. (gesloten draadvorm met hierin bv. dierfiguur)	2 zie boven 1 tangen	geef voor geknipte draden of geef dun draad om zelf te knippen	vrij of gebonden	Knutselboek Metaal blz. 42, 89-90
		plukken repen d.m.v. buigen vervormen	3 blik blikschaar vijlen grof schuurpapier balkjes rondhout	als het blik geknipt is, eerst vijlen	al of niet figuratief	Knutselboek Metaal blz. 75, 77. Hobbyboek blz. 290

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr8 metaal	zelf vormpjes knippen en buigen en deze silderen tot ruimtelijke vorm		zie vorige stappen (1-3)	let op goede verbindingen (3-punts)	roer, vlieg, vaartuigen machine	Knutselboek Metaal blz. 78
	bestaande koper-vormpjes beschilderen met emaille		emaille oven stuiwers of plaatjes koper penseel emaillepoeder pincet of tang	koper schoonbranden of azijn-zuur gebruiken nadien niet meer met de vingers aanraken	brocher buttons naamplaatje	Hobbyboek blz. 297, 303
	zelf vormpjes uit koperplaat zagen		figuurzaag-beugel ijzerzaagje boor	vormpjes niet te klein maken eerst gaatje booren	vrij	

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 1 hout	experimenteren met hout		div. hout soorten bv. af- val krullen enzfiguren	op een tafel laten leggen in mooie	vrij	informatiepunt 259 blz. 18
	plakken van div. soorten hout		idem + lijm	op stevig karton een figuur laten leggen en op latex plakken zuinig met lijm en goed aandrukken	geb. of vrij	Vial 2 blz. 14
	experimenteren met hout		verschillende soorten afval hout en/of voorgezaagde blokjes op karton	zuinig met lijm, goed aandrukken even vasthouden	compositie maken	Knutselboek Hout blz. 47, 49
	ruimtelijk experimenteren		blokjes hout voorgezaagd	loop er eens om heen en kijk eens aan de achter- kant	ruimtelijke compositie maken	Vial 4 blz. 37
gr 2	spijkeren met hout		grote blokken zacht hout grote spijkers hamer	eerst op de punt v.d. spijker slaan en als hij goed vast zit met de hele hamer	vrij	
	spijkeren en lijmen van hout		spijkers(grote) lijm(hout) stukjes/blokjes Hout(zacht)	soms is het heel moeilijk om te spijkeren dan mag je lijmen	vrij of geb. boot/huis	Vial 4 blz. 57 Knutselboek Hout blz. 40
	bouwen van hout m.b.v. spijkers		spijkers hout (zacht) hamer	eerst goed op el- kaar leggen en dan pas spijkeren	vrij of geb. toren huis	
gr 3						

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
Gr 4	ruimtelijk timmeren en plakken met voor-gezaagde plankjes/blokjes enz.		spijkers hamer lijm + zacht hout in versch. formaten	eerst goed op een aan elkaar leggen voor getimmerd en geplakt kan worden	vrij of geb. toren huis.	Knutselboek Hout blz. 52 informatiepunt 259 blz. 19
	zagen van latjes en timmeren		zacht hout zagen lijm bankschroef	"	vrij of geb. poppetje auto fiets	Vial 4 blz. 57
	zagen latjes rondhout lijmen (ruimtelijk)		zacht hout zagen lijm bankschroef	"	compositie maken (ruimtelijk) toren, raket	Vial 4 blz. 57
	boren met handboor in de gaatjes touwtjes erdoor om iets op te hangen		zacht hout boren bankschroef	eerst goed vastzetten in de bankschroef	vrij of geb. raamdecoratie mobile	Knutselboek Hout blz. 95
Gr 5	spijkereen figuur		plank spijkers hamer draad	spijkers op dezelfde afstand bv. 5 cm van elkaar in de plank slaan	vrij geb.	
	figuurzagen		triplexhout figuurzaagjes	zorgen dat de zaag er goed inzit en proberen in een vloeiende lijn met je arm te zagen	vrij of geb.	Vial 5 blz. 35 Knutselboek Hout blz. 98
	plakken van gekleefd hout of ijsastokjes (ruimtelijk)		gekleefd hout ijscostokjes lijm	eerst goed kijken dan pas plakken	vrij of geb.	
Gr 6	figuurzagen		triplexhout figuurzagen	zorg dat de zaag goed in het gleufje zit en rustig zagen	puzzel of mobile	Knutselboek Hout blz. 138

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 6	zagen langs een lijn m.b.v. een tekening bv.		zacht hout handzaag tekening	probeer langs de lijnen te zagen		Knutselboek Hout blz. 57
	spijkereen als verbinding		spijkers hout	uitleggen dat je het stuk hout heel goed aan het andere vast kunt maken zodat het stevig vast zit	voertuig vaartuig ridder	Knutselboek Hout blz. 134
gr 7	gutsen		zacht hout gutsen houten hamers	altijd van je af werken (i.v.m. wonden) gutsen zijn erg scherp niet te diep wegsteken	dier	Vial 5 blz. 15
	raspen en schuren		hout rasp schuurpapier	met raspen moet je ook altijd van je af werken d.m.v. raspen en schuren kan je hout mooi glad en rond maken	vis vrucht dier	Vial 5 blz. 63
	bastsnijden		messen en gutsen	van je wegwerken voorzichtig weg- halen		Vial 5 blz. 15
	schroeven als verbinding		priem schroeven hout evt. boor	gaatje maken met priem waar schroef moet komen goed kijken naar de maat v.d. schroef en het hout		Vial 5 blz. 63

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 8	splijten klieven		zacht hout beitels houten hamers houtlijm klemmen	met beitel houten hamer gebruiken vingers achter de beitel niet te hard slaan met de nerf mee- klieven	groeps opdr. maken van een fort	Vial 6 blz. 63
	inbranden		plankje inbran- den	het inbrand app. is erg heet van je af werken	vrij of geb.	
	verschillende technieken		alle mogelijke materialen en gereedschappen	aanwijzing per techniek	haven vliegveld enz groepsopdr.	Vial 6 blz. 11 25,37

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 1 1 textiele werkvormen	werken met draden	werken met dik- ke draden op pap.	dikke draden karton/dik pap als ondergrond glutofix	laat de draden door de glutofic halen. aantal event. aantal draden voorknip- pen	vrij of laat het abstrakt	Vial 1 blz. 53 informatiepunt blz. 62
		vlak opvullen	dikke en dunne draden. stevige ondergrond. kranten en schorten	draden door de glutofix laat de vlakken eerst tekenen	ballonnen bloemen	Werken met textiel blz. 20,23
		werken met dik- ke en dunne draden. vlak- vulling	stevige onder- grond kranten dikke dunnen draden glutofix schorten	draden door de glutofix	ronde vormen bloemen wolken golven	
	werken met lap- jes	vrij plakken met lapjes. (lapjes voor- geknijpt)	stevige onder- grond allerlei vorm- en voorgeknijpte lapjes lijm kranten schorten draden kralen watten	weinig lijm op de lapjes (randjes)	abstrakt of eigen keuze	Vial 1 blz. 63 Werken met textiel blz. 23

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
3	weven	vlechtmatjes gebogen lijn diagonale lijn in breedten v.d vlechtstroken	gekleurd teken- papier in s stroken		vlechtmatje	informatiepunt blz. 62
4	borduren (naald- en draadwerk)	rijgen (met maasnaald) kralen of cap- sules rijgen ster	diverse kralen melkfilesdoppen prikklap prikpen draad	dubbele draad of draad bij naald knopen	ketting	Textielewerkv. voor kinderen blz. 135.
5	borduren	met stompe naald rietjes en kraaltjes rijgen	nylondraad naald met stom- pe punt kralen rietjes	dubbele draad of draad bij naald knopen leer zelf de draad door het oog van de naald		
6	weven	mandje vlechten	gekleurde papierstraken		mandje met hengsel	
7	borduren	borduren op gaatjeskarton	gaatjeskarton dikke naald met stompe punt. borduurgaren	knoop leggen in het eind van de draad	boekenlegger eigen idee	Knutselboek naaldkunst blz. 23
8	werken met lapjes	plakken met voorgeknijpte lapjes en met zelf geknijpte	lapjes (aan- tal voorgeknijp- te) scharen ondergrond lijm	weinig lijm ge- bruiken. zorgen voor mak- kelijk te knip- pen stoffen. stof op tafel le- ggen bij het knippen	vrij	Textiel blz. 23
9		plakken met voorgeknijpte lapjes en draden	lapjes draden scharen draden	zie boven	opdracht naar aanlei- ding van een verhaal	Textiel blz. 23-24

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
10	werken met draden	werken met dikke en dunne draden tot voorstelling vlakvulling	dikke en dunne draden glutofix stevige ondergrond scharen kranten schorten	voorstelling a.h.v. tek. met draden, mag worden getekend worden vlakken ook opvullen met draden	vrij of kiezen uit bloemen clown draden	
11	borduren	met rijgstiksteek opvullen van zelfgemaakte tekening	zie boven + karton		eigen tek.	Textielewerkv kinderen blz. 97
12	macramé	3 vlecht	3 dikke draden of repen stof	verschillende kleuren gebruik en om te laten zien		Textielewerkv blz. 34
13	werken met lapjes	werken met draden, figuur tekenen met lijm, dan opplakken in combinatie met lapjes	draden versch. soorten en diktes glutofix scharen lapjes potloden	draden komen op de plaats van de lijn niet te veel van te voren lijmen na lijpen afmaken met lapjes e.d. tek. mag je vooraf tekenen	vrij	Vial 1 blz. 63 Textielewerkv voor kinderen blz. 111
14	macramé	3 vlecht opplakken	dikke draden of reepjes stof	met te dunne draden zuinig met lijm	beest	Textielewerkv voor kinderen blz. 33-34

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
15	appliceren	kleedje borduren, lapjes opnaaien met rijgsteek	lapjes, draden, kralen, scharen, naalden	goede lap als ondergrond versch. techn. gebruiken	schilderij	Textielewerkv. blz. 111, 114
16	haken	koord, ketting	dikke wol of katoen	koordje haken van lossen		Textiel blz. 51
17	weven	doorstoppen	grof stramien, dikke naalden, draad in verschillende kleuren	met versch. kleur en laten werken, geen draad overslaan		Textiel blz. 51
18	borduren	stiksteek met teruggaande beweging, borduren op stof	karton, lapjes, borduurgaren, priklap/pen, effen stof	bij het zelf gaatjes prikken een vinger er-tussen oefenen van stiksteek	eigen idee of ontwerp	Textielewerkv. blz. 97-98
19	breien	lapje	dikke wol, dikke penne	leren recht breien	recht lapje	Textielewerkv. voor kinderen blz. 62
20	weven	stokjes weven, rondweven met wol of dunne katoen	bierviltjes, draad + weef-naald	aanleren rondweven van binnen naar buiten	ondersteekje	Textielewerkv. voor kinderen blz. 39
21	haken	koord/ketting	dikke wol of katoen of andere stof	koord van lossen	kleedje met voorstelling van ketting	Textiel blz. 50-51
22	borduren	borduren op af-telbare stof, rijg/stiksteek herhalen/halve hele kruissteek, zig zagsteek, rondjes borduren, aftelbare stof	stompe borduurnaald, aftelbare stof	eerst proeflapje om steken te oefenen, elke steek bv. een eigen kleur, eerst ontwerpje maken	maaslap, borduurlap	Textielewerkv. blz. 98-99
					huisje, boompje, beestje	

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
23	macramé	platte knoop	touw (min 2 draads)	6 draden geven steeds 2 knopen (afwisselend) uiteinde uit- pluizen	bomen	voor F kinderen
24	appliceren	werkstukje maken met bor- duren, lapjes opnaaien	zie boven	denk aan groeps- werk	vrij of geb.	Vial 2 blz. 33 Vial 3 blz. 31
25	weven	weefraam	weefraam spandraad allerlei soort- en draad + repen stof	rechts beginnen links beginnen om en om verwerk- te draden in el- kaar schuiven	wandkleedje	Textielewerkv. voor kinderen blz. 38, 42
26	haken	koord met haken	haaknaald/ wol katoen gongje of andere stof	met haak lossen haken verw. op stof	"	Textielewerkv. blz. 52
27	borduren	op straminette borduren a.h.v. een borduur- patroon kruissteek	straminette borduurpatronen borduurgaren	als hulpmiddel patroon in kleur overbrengen op hokjespap.	kens uit patronen	Textielewerkv. blz. 99-100
28	macramé	weftasknoop en draaiende weftasknoop (platte knoop links/rechts over)	sisaltouw	bevestigen begin- draad (tafel of knie)		Textielewerkv. blz. 71-72-73- 74
29	breien	lapje	dikke wol dikke penner	recht breien afkanten	ribbels recht lapje voor vinger- pop	Textielewerkv. voor kinderen blz. 62-63

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 6	30 weven	met diverse materialen	repen stof dikke dunne draden	rechts beginnen links beginnen om en om ver- werkte draden in elkaar schuiven		Textielewerkv. voor kinderen blz. 45
31	haken	vasten en stok- jes	haaknaald wol/katoen	aanleren vasten stokjes	kleedje	Textiel blz. 54-55
32	borduren	als gr. 5 uit- breiden met siersteken	straminette naalden garen	steken gebruiken als randversier- ing	schilderij kleedje	Textielewerkv. blz. 98, 103
33	macramé	met meer drad- en weitas, ver- springende wei- tas en cordon- knoop (lengte)	touw scharen	meerdere kleuren makkelijk om te oefenen 16 draden	raamhanger ceintuur	Textielewerkv. blz. 77
34	breien	lapjes breien (voorwerp)	wol/katoen breipennen vulling naalden versiermat.	herh. recht bv aanleren af- kanten eventueel steken opz. ,	popje dieren	Textielewerkv. voor kinderen blz. 63
35	weven	weefraam met tekening als patroon	idem	idem	idem	Textielewerkv. voor kinderen blz. 45-46-47
36	weven	rondweven om glazen pot of closetrol	dik-dun draad	oneven aantal spandraden	poppetje	
gr 7						

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
37	haken	in comb. met andere techn.	haaknaald maasnaald wol/katoen versiermat.	toepassing geleerde steken verwerking ook met ander materiaal	poppetje dier	Textiel blz. 57 121
38	borduren	borduren op fijne aftelbare stof	stof borduurgaren	op dunne stof garen splitsen	patronen naar eigen keuze	Knutselboek Naaldkunst blz. 110
39	macramé	aangeleerde knopen en rommel knoop	touw scharen		plantenhan- ger	Textielewerkv. blz. 78
40	breien	voorwerp breien	wol/katoen vullingmat. versiermat. breinaalden naalden - gonje of andere stof	toepassing geleerde steken aanleren minde- ren	pop dier masker	Textielewerkv. voor kinderen blz. 62-63 67
41	breien	combinatie met andere technieken	wol/katoen vullingmat. versiermat. haaknaalden maasnaalden breipennen gonje of andere stof	toepassing geleerde steken ook met ander mat. en technieken o.a. haken borduren	wandkleed masker	Textielewerkv. voor kinderen blz. 60 e.v.
42	macramé	uitbreiden met breedte cordon frivolitéknoop	lapjes draad scharen	werken met allerlei materiaal	werkstuk in combinatie met andere technieken	Textielewerkv. blz. 78
43	borduren	borduren in combinatie met appliceren	stof als ondergrond al dan niet aftelbaar lapjes scharen kraaltjes	toepassen geleerde steken	eigen idee wandkleed	

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
44.	haken	in combinatie met andere technieken	maaknaald maasnaald wol/katoen knopen/lintjes enz. vullingmat.	toepassing geleerd de steken verwerking ook met andere mat.	masker wandkleed voorwerp	Textiel blz. 85, 89, 121
45.	weven	in spanraam combinatie met andere mat.	draad dik/dun versch. natuurprod. vlechten-koordjes enz.	spanraam omhaken materialen goed bevestigen	raamhanger als het spanraam rond is wandkleed	Textielewerv. voor kinderen blz. 41, 43, 85
46.	appliceren	wandkleed maken met gebruik van veel andere technieken bijv. lapje breien of haken	wol draden kralen naalden scharen lapjes breinaalden hasknaalden borduurgaren	eerst idee ontwerpen	wandkleed	Textielewerv. voor kinderen blz. 111

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 1 klei	experimenteren		rivierklei schorten planken		vrij	leergang klei stap 1
	balletjes maken		rivierklei schorten planken	rollen met twee handen. draaiende bewe- ging	van de bal- letjes even- tueel een rups maken	leergang klei stap 3
	slangen (rollen maken)		rivierklei schorten planken	rollen op de plank	v.d. rollen slangen of armbanden maken	leergang klei 5a
	tegels maken		rivierklei schorten planken rollen (houten)	van een stuk klei m.b.v. de houten rol een platte tegels maken	v.d. overge- bleven klei kleime rol- letjes maken en op de tegels leggen	leergang klei stap 6
gr 2	tegels + aan- smeren		klei, schorten planken, hout- en rollen	goed aansm. met de vingers klei op klei	tegels met voortstelling vrij of geb.	leergang klei stap 7
	onderwerp uit één stuk		klei schorten planken	goed kijken dat ledematen niet te dun worden	mens of dier figuur	leergang klei stap 9
	experiment synthetische klei		klei (synth) schorten + planken	met deze klei kun je heel goed kleine dingetjes maken	groepsopdr. boerderij of voorst.	leergang klei stap 10
gr 3	tegels + inkrassen met spatel (uithollen)		klei/schorten/ planken/houten spatels of ander rollen/spatels/ materiaal of in- mirettes/doppeldrukken of spijkers	inkrassen met spatels of ander materiaal of in- mirettes/doppeldrukken of spijkers	vrij of geb. bv. masker	
	duimpotje		klei/planken/ schorten	naar buiten druk- ken en goed uit- smeren	potje	Vial 2 blz. 25 informatiepunt 259 blz. 11

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
gr 4	plat vlak relief met vingers bewerken		klei/planken/schorten	plat vlak maken relief maken en met vingers aansmeren drukken	tegel met relief	Vial 1 blz. 35, 51 informatiepunt 259 blz. 12
	stapelen van vormen aansmeren met vingers en spatels		+ spatels	eerst onderrand maken en dan ring voor ring opleggen en aansmeren	ringen/potje	Vial 3 blz. 55
	pot met deksel		klei/schorten/planken	zorgen dat de pot een goed afsluitpot bare deksel krijgt	dichte duimpot	
	ruimtelijk boetseren op een voetstuk		klei/schorten/planken enz.	zorgen dat voetstuk + losse stukjes goed aangedrukt en aangesmeerd dienen te worden	mens/dier uit een stuk	Vial 1 blz. 15, 29 Vial 2. blz. 19
gr 5	duimpotje versieren		klei/planken/schorten/spatels/kurken/mirettes of spijkers	door uithalen krassen of duwen enz. versieringen maken	duimpotje	Vial 2 blz. 25
	ruimtelijk boetseren		idem	door weghalen van stukjes klei ontstaat een figuur alle kanten kijken	dier of mensfiguur	Vial 3 blz. 47
	ruimtelijk boetseren	papiermache	closetrolle/lijm/papier/water/emmer/schorten/stoken/kranten	van alle kanten het werk bekijken en goed aansmeren en duwen	stokpop poppenkastpop	Knutselboek PapierMache blz. 112, 148 Vial 4 blz. 47
gr 6	symmetrisch ringenpot		klei/schorten/planken enz.	van binnen en buiten goed aansmeren		Vial 4 blz. 55 informatiepunt blz. 13 259

Onderdeel	Techniek	Mogelijkheden	Materialen	Alg. aanwijzingen	Onderwerp	Bronnen
	werken met rechte platen		klei/schorten/ planken enz.	platen regelmatig plat laten uit- rollen en bij snijden (goed aanstrijken)	dobbelstenen pennen standaard	informatiepun: 259 blz. 14 ✓
gr 7	relieffiguur uit een stuk		klei/schorten/ planken	uitleggen hoe relief gezien wordt	relieffiguur uit een stuk maken mens/dier	Vial 5 blz. 29
gr 8	in combinatie met andere materialen		kleimat./glas/ gips/erwten/ mais/kosteloos materiaal	laten zien dat klei ook in comb. met andere mat. kan worden gebruik	vrij of geb.	
	draaischijf		schijf klei schorten	je handen moeten goed op de schijf staan en voor- zichtig naar boven	vaas pot enz.	